

ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΩΝ

1902-2002

Ιστορική αναδρομή στη συλλογική συνείδηση των εμπόρων

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΡΚΥΡΑ
ΑΘΗΝΑ 2002

ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΩΝ

1902-2002

Ιστορική αναδρομή στη συλλογική συνείδηση των εμπόρων

Πρόλογος
Παναγής Καρέλλας

Ιστορικός σύμβουλος
Μαρία Χριστίνα Χατζηϊωάννου

Συγγραφείς
Μαρία Χριστίνα Χατζηϊωάννου
Μαρία Μαυροειδή

Επιμέλεια - συντονισμός
Γεωργία Μ. Πανσεληνά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΡΚΥΡΑ
ΑΘΗΝΑ 2002

© Copyright: Εμπορικός Σύλλογος Αθηνών, Εκδόσεις ΚΕΡΚΥΡΑ Μονοπρόσωπη ΕΠΕ

1η έκδοση: Μάιος 2002

ISBN: 960-87286-1-4

Παραγωγή: Εκδόσεις ΚΕΡΚΥΡΑ

Καλλιτεχνική επιμέλεια, σχεδιασμός εξωφύλλου: Λευτέρης Μαλαγάρης

Σελιδοποίηση: Μαρία Παπαπαναγιώτου

Υπεύθυνος παραγωγής: Γιώργος Μανιατογιάννης

Διόρθωση: Χρήστος Πραμαντιώτης

Φωτογράφοι: Νίκος Γαβριήλ, Αδελφοί Αναγνωστοπούλοι

Κεντρική διάθεση: Εκδόσεις ΚΕΡΚΥΡΑ Μονοπρόσωπη ΕΠΕ

Βλαχάβα 6-8, 105 51 Αθήνα, τηλ.: 010-33.14.714, Fax: 010-32.52.283

www.oikonomiki.gr - sales@oikonomiki.gr

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Περιεχόμενα

Πρόλογος	9
<i>Παναγής Καρέλλας</i> (πρόεδρος Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών)	
Εισαγωγή	11
<i>Μαρία Χριστίνα Χατζηϊωάννου</i> (ιστορικός, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών)	
Ο Εμπορικός Σύλλογος Αθηνών τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα	17
<i>Μαρία Χριστίνα Χατζηϊωάννου</i>	
Μεσοπόλεμος: Πολιτικές περιπέτειες και κλαδικά αιτήματα	61
<i>Μαρία Μαυροειδή</i> (ιστορικός, Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης)	
Τα μέλη του Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών	139
<i>Μαρία Χριστίνα Χατζηϊωάννου</i>	
Ιστορίες καταστημάτων - Αφηγήσεις εμπόρων	175
<i>Μαρία Χριστίνα Χατζηϊωάννου, Μαρία Μαυροειδή</i>	
Η σύγχρονη φυσιογνωμία του Συλλόγου	207
Γενικό ιστορικό χρονολόγιο	219
<i>Μαρία Μαυροειδή, Σπυριδούλα Αράθυμου</i>	
Πηγές - Βιβλιογραφία	225
Ευρετήριο	228

Πρόλογος

Στις 14 Φεβρουαρίου 1902, 73 επιφανείς έμποροι του κέντρου της Αθήνας αποφάσισαν να ιδρύσουν σύλλογο εμπόρων με την επωνυμία ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΩΝ «Δαπάνη εγγραφέντων ιδρυτών και συντηρήσει των μελών αυτού κοινωνικών σχέσεων και προς την από κοινού εν δεδομένη στιγμή υπεράσπισιν των εμπορικών αυτών συμφερόντων», όπως αναφέρεται στο άρθρο 1 του πρώτου καταστατικού που εγκρίθηκε από την κυβέρνηση με Βασιλικό Διάταγμα υπογραφόμενο από τον Γεώργιο Α΄ και τον υπουργό Εσωτερικών Ν. Τριανταφυλλάκο.

Τα 100 χρόνια λειτουργίας του Συλλόγου συμπορεύονται με την ιστορική εξέλιξη του νεοελληνικού κράτους, μια πορεία που καταδεικνύει και αντικατοπτρίζει τον άρρηκτο δεσμό μεταξύ του δημιουργικού επιχειρηματικού κόσμου και της ανάπτυξης του ελληνικού αστικού κράτους. Το εμπόριο στήριξε πάντοτε (και συχνά πρωτοστάτησε) όλες τις προσπάθειες εκσυγχρονισμού της χώρας.

Από τη σύσταση του ελληνικού κράτους, το εμπόριο μπορεί εύλογα να θεωρηθεί η ραχοκοκαλιά της οικονομίας, με διαχρονικά σημαντική συμμετοχή στη διαμόρφωση του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος. Συνολικά θεωρούμενος, ο εμπορικός τομέας αντανακλά το γενικότερο επίπεδο ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας.

Η σχέση του εμπορικού κόσμου της Αθήνας με το Σύλλογό του είναι στενή, και τούτο επαληθεύεται ιστορικά και από τον αριθμό των μελών του Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών, ο οποίος παρουσιάζει σημαντική αύξηση τα χρόνια 1910-1920, 1942, 1980, 2001. Ο θεσμός του Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών θεμελιώθηκε και δημιουργήθηκε για να υπηρετήσει την εμπορική δραστηριότητα, δηλαδή τον κόσμο της δημιουργίας και της προόδου. Χαρακτηρίζεται από την επινοτικότητα, την ευελιξία, την αισιοδοξία και την ακούραστη ενεργητικότητα των ανθρώπων που υπηρετούν το επιχειρηματικό γένεσθαι, ανεξάρτητα από πολιτικές ή κομματικές επιλογές. Στους κόλπους του Συλλόγου βρέθηκαν σημαντικές προσωπικότητες με αξιόλογη δράση, έντονη και εποικοδομητική παρουσία στην οικονομική, πολιτική και κοινωνική ζωή της χώρας.

Από την ίδρυσή του ο Εμπορικός Σύλλογος Αθηνών υπήρξε αξιόπιστος σύμβουλος και συνεργάτης των ελληνικών κυβερνήσεων συμβάλλοντας ουσιαστικά στην αντιμετώπιση ζητημάτων που σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική πρόοδο. Υιοθέτησε με διορατικότητα την ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας. Ο Σύλλογος συμμετέχει ενεργά στα θεσμοθετημένα Κοινοτικά όργανα και εξακολουθεί να υπηρετεί με συνέπεια την ευρωπαϊκή ιδέα έχοντας παράλληλα το βλέμμα στραμμένο στο περιβάλλον που διαμορφώνει η παγκόσμια πλέον αγορά.

*Παναγής Καρέλλας,
πρόεδρος Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών,
1999 -*

Ο ιστορικά καταξιωμένος ηγετικός ρόλος του Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών διατηρείται και στις μέρες μας, είτε απευθείας είτε μέσω της συνδικαλιστικής πυραμίδας που προέκυψε από τη θεσμική αναδιοργάνωση της εκπροσώπησης του εμπορικού τομέα, όπως αυτή διαμορφώθηκε από τα μέσα της δεκαετίας του '90.

Ο Εμπορικός Σύλλογος Αθηνών σήμερα αναγνωρίζει ότι η Ελλάδα συμμετέχει στη νέα παγκόσμια οικονομική τάξη, ένα νέο υπό διαμόρφωση περιβάλλον, όπου σταθερά κάθε αξίωμα και κανόνας φαίνεται ότι αναπροσδιορίζονται, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός κλίματος ευρύτερης αβεβαιότητας. Στο πλαίσιο αυτό, ο συντονισμός και η εξισορρόπηση των δυνάμεων της αγοράς υπέχει κρίσιμο ρόλο στην εξέλιξη της ελληνικής εμπορικής επιχείρησης και γι' αυτό αποτελεί κύριο μέλημα της διοίκησης του Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών.

Πιο συγκεκριμένα, οι προσπάθειες του Συλλόγου επικεντρώνονται σε δύο άξονες: στον τεκμηριωμένο και εποικοδομητικό διάλογο με τη νομοθετική και την εκτελεστική εξουσία, και στον επαναπροσδιορισμό των παραμέτρων λειτουργίας της εμπορικής επιχείρησης στο υπό διαμόρφωση περιβάλλον. Γι' αυτό δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην αναβάθμιση της εμπορικής εκπαίδευσης, καθώς και στη σχέση έμπορος - καταναλωτής, καθ' όσον νέες τεχνολογίες και νέοι περιβαλλοντικοί όροι επηρεάζουν αισθητά το επιχειρηματικό πλαίσιο.

Κλείνοντας, θα ήθελα να επισημάνω ότι η ύπαρξη και η συμβολή του Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών σε έναν πολυτάραχο αιώνα που άλλαξε ριζικά τον κόσμο στον οποίο ζούμε, οφείλεται στην ενεργό παρουσία του ακούραστου, ευέλικτου και πάντοτε εφευρετικού Έλληνα εμπόρου, η φαντασία και η επιχειρηματικότητα του οποίου είναι ο ρυθμιστικός παράγοντας που μετουσιώνει τις δυνατότητες σε πραγματικά οφέλη. Ο Έλληνας έμπορος βασίσθηκε πάντα στις δικές του δυνάμεις και γνωρίζει καλύτερα από όλους τι σημαίνει ιδιωτική πρωτοβουλία, επιβίωση και μεγαλείο. Ο Έλληνας έμπορος που δεν βασίσθηκε σε καμία δημόσια αρωγή, αλλά αντίθετα προσέφερε σε όλες τις περιπτώσεις, όταν το καθήκον τον καλούσε.

Ο Έλληνας έμπορος θα είναι ο πρωταγωνιστής και στα χρόνια που έρχονται.

Παναγής Καρέλλας

πρόεδρος Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών

Εισαγωγή

Από το μεσαίωνα οι έμποροι μιας πόλης ένωναν τις δυνάμεις τους σε σωματεία με στόχο την κοινή προώθηση επαγγελματικών, υλικών και ηθικών συμφερόντων. Αυτές οι επαγγελματικές ενώσεις απέκτησαν διαφορετικές μορφές οργάνωσης με την πάροδο του χρόνου, άλλοτε ως συντεχνίες, σύλλογοι, ή επιμελητήρια. Αντιπροσώπευαν κοινωνικά και οικονομικά αιτήματα διαφορετικών εποχών, αλλά πάντα της ίδιας επαγγελματικής ομάδας, της ομάδας των εμπόρων.

Η παρουσία του εμπόρου στην ελληνική οικονομική ζωή είναι συνεχής και ζωντανή. Έμπορος σήμαινε στα ομηρικά έπη αυτόν που ήταν επιβάτης σε πλοίο (ο εν πόρων), τον ταξιδευτή σε γη και θάλασσα. Η κύρια και συνηθέστερη βέβαια σημασία της λέξης σήμερα αφορά αυτόν που αγοράζει και πωλεί φυσικά ή μεταποιημένα προϊόντα. Ακόμη και η χρήση της λέξης «έμπορος» είναι τόσο συχνή, ώστε από την ίδια ρίζα να έχουν δημιουργηθεί τουλάχιστον άλλες ογδόντα παράγωγες ή σύνθετες λέξεις, όπως για παράδειγμα: εμποροϋπάλληλος, εμποροπλοίαρχος, εμπορευματολογία κ.ά.

Η έννοια του εμπόρου και του εμπορικού επαγγέλματος μεταλλάσσεται και συνδέεται με τα συναλλακτικά ήθη και τους νόμους του πολιτισμού μας. Το ίδιο το επάγγελμα και οι ιδιότητες του εμπόρου έχουν καταγραφεί στην παγκόσμια λογοτεχνία, από την αρχαία ελληνική και ρωμαϊκή γραμματεία μέχρι τις σύγχρονες λογοτεχνικές αναζητήσεις. Γνωρίζουμε ότι μέσω του εμπορίου διακινήθηκαν όχι μόνο προϊόντα, αλλά και ιδέες και τεχνικές, ανακαλύφθηκαν νέοι τόποι. Με λίγα λόγια, το εμπόριο ήταν ο... τροχός που έκανε τη Γη να γυρίζει.

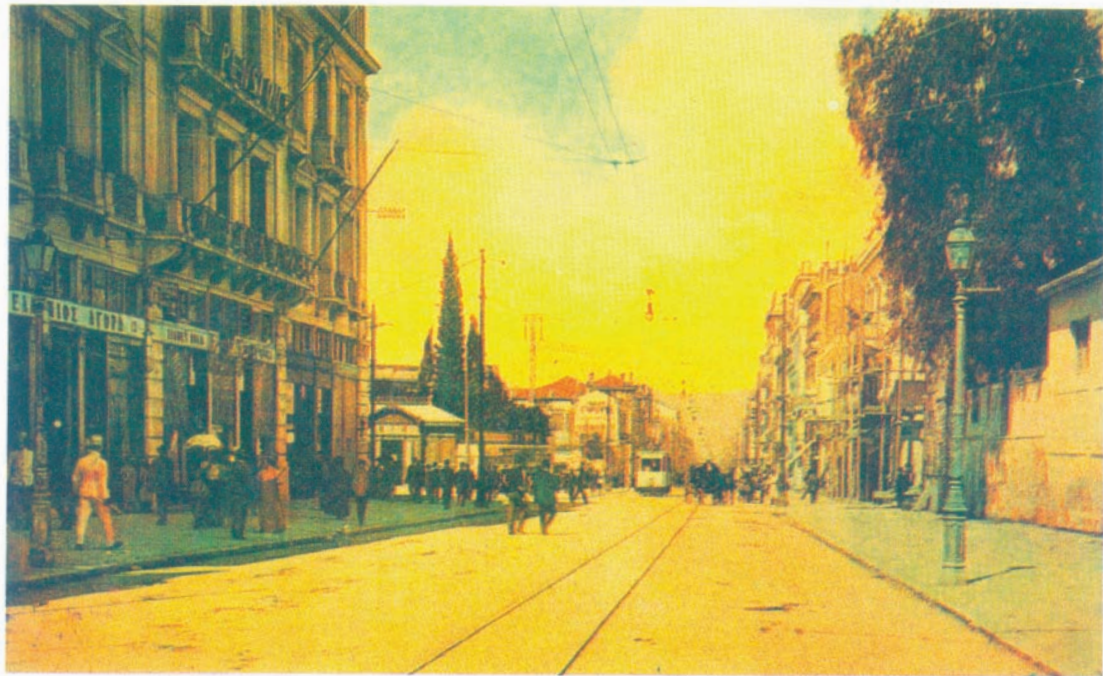
Η ιστορία του Εμπορικού Συλλόγου της Αθήνας ξεκινά το 1902 και είναι άμεσα συνδεδεμένη, τόσο με την ιστορική εξέλιξη της πρωτεύουσας του ελληνικού κράτους όσο και με την ιστορία του κλάδου των εμπόρων. Η εξέλιξη της Αθήνας τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα ήταν αλματώδης και προσδιοριζόταν μέσα από τους διαρκώς ανοδικούς δημογραφικούς δείκτες, καθώς και από το ρυθμό ανάπτυξης διαφόρων κλάδων της οικονομίας. Σε αυτά τα χρόνια διαμορφώνεται και κωροταξικά η οικονομική ζωή στην Αθήνα. Οι οδοί Ερμού, Αθηνάς και Σταδίου, μαζί με όλους τους γύρω δρόμους συγκεντρώνουν ένα πλήθος εμπορικών καταστημάτων, τα οποία δίνουν νέο ύψος στην πρωτεύουσα. Τα κύματα των επηλύδων που καταφθάνουν στην πρωτεύουσα ψάχνουν θέσεις εργασίας κι έτσι εύλογα δημιουργούνται πολλά εμπορικά καταστήματα, συνήθως οικογενειακές επιχειρήσεις.

Οι έμποροι που συγκεντρώνονται στο εμπορικό τρίγωνο της Αθήνας αποφασίζουν το 1902 να ιδρύσουν το σύλλογό τους. Όπως είναι φυσικό, κάποιοι παίρνουν την πρωτοβουλία, συναντώνται στα καταστήματά τους ή ακόμη και σε σπίτια, και ανταλλάσσουν απόψεις.

Το Μάρτιο της ίδιας χρονιάς αποτελούν ήδη ένα σώμα από 234 εμπόρους. Ο Εμπορικός Σύλλογος της Αθήνας γεννιέται μέσα σε ένα ευνοϊκό κοινωνικό κλίμα, που προωθούσε την ιδέα ίδρυσης συλλόγων ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα. Ισχυρά ιδεολογικά ερείσματα συσπείρωναν ποικίλες ομάδες γύρω από ένα σύλλογο. Παράλληλα, είχε αρχίσει να ανατέλλει και η ιδέα της επαγγελματικής αλληλοβοήθειας μέσα από τους συλλόγους. Η μοναδικότητα του Εμπορικού Συλλόγου της Αθήνας ήταν ότι εκπροσώπησε ένα δυναμικό κομμάτι επαγγελματιών της πρωτεύουσας.

Ανεξαρτήτως εθνικότητας και θρησκεύματος των πρώτων μελών του, ο Εμπορικός Σύλλογος της Αθήνας ιδρύθηκε το 1902 για να εξασφαλίσει αρχικά ένα χώρο συνάντησης στους εμπόρους της Αθήνας, με στόχο την προάσπιση και την προώθηση των επαγγελματικών τους αιτημάτων. Αυτός ο συλλογικός χώρος διαμόρφωσε και διαμορφώθηκε από την κοινωνική και την οικονομική ταυτότητα των εμπόρων-μελών του. Το επάγγελμα του εμπόρου ήταν μια ατομική δραστηριότητα που οριζόταν κυρίως από το είδος του εμπορίου και το μέγεθος της εμπορικής επιχείρησης. Η αύξηση του εισαγωγικού εμπορίου στην Ελλάδα, μέσα στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, διαμόρφωσε μια νέα δυναμική στο λιανικό εμπόριο της πρωτεύουσας.

Μπορούμε να προσδιορίσουμε την εμπορική εξειδίκευση των μελών του Εμπορικού Συλλόγου της Αθήνας, που ήταν κυρίως έμποροι ειδών κατανάλωσης και όχι ειδών πρώτης ανάγκης, π.χ. των τροφίμων. Μεταπωλούσαν προϊόντα που εισήγαν οι ίδιοι από βιομηχανίες της Ευρώπης και των ΗΠΑ. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονταν και μερικοί ιδιοκτήτες ελληνικών παραγωγικών εργαστηρίων ή μεταποιητικών μονάδων, οι οποίοι διέθεταν και πρατήρια λιανικής πώλησης. Ήταν οι έμποροι που προωθούσαν στην αγορά τα νέα αγαθά του αστικού καπιταλισμού. Υιοθετώντας τη διάκριση του Γάλλου κοινωνιολόγου P. Bourdieu σε τρία κύρια κονδύλια της αστικής κατανάλωσης, διατροφής, κουλτούρας και «αυτοπαρουσίασης», αναμφίβολα η περίπτωση μας εμπίπτει, κυρίως, στους διαμεσολαβητές της τρίτης κατηγορίας. Ένας σύνθετος κόσμος αντιθέσεων καλλιεργείται μέσα από την επιλογή και την υιοθέτηση αισθητικών προτύπων (γούστο πολυτελείας και γούστο ανάγκης). Ήδη από τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα στην Αθήνα διαμορφώνεται μια κοινωνική κλίμακα στην οποία εντάσσονται εργάτες, τεχνίτες, υπάλληλοι, καθηγητές, βιομήχανοι και τραπεζίτες, οι οποίοι, παρά τις κοινωνικές και οικονομικές μεταξύ τους αντιθέσεις, συνεχονται από τον ίδιο συνδεδειγμένο ιστό, την κατανάλωση. Κυρίαρχη μορφή σε αυτή τη σχέση είναι ο έμπορος καταναλωτικών ειδών και πιο συγκεκριμένα ο έμπορος των ειδών «αυτοπαρουσίασης». Η εικόνα που είχε αρχίσει να σχηματίζεται από τα πρώτα χρόνια του 20ού αιώνα θα διαμορφωθεί πλήρως τα μεταπολεμικά χρόνια, όταν πιο εύκολα μπορούμε να αναγνωρίσουμε ότι οι εμπορομέλη του Εμπορικού Συλλόγου της Αθήνας προωθούσαν στην αθηναϊκή αγορά προϊόντα ευρείας, αλλά και οικονομικά διαρθρωμένης κατανάλωσης: γυναικεία, ανδρικά είδη και υφάσματα, κασμίρια, μεταξωτά, νήματα, κλωστές, καπαρντίνες, κουμπιά, πλεκτά, πουκάμισα, έτοιμα ενδύματα, φανέλες, καπέλα, γουναρικά, κάλτσες, ζέρσεϊ, μαντίλια, τσεμπέρια, τιράντες, γραβάτες, παπούτσια.

Ο Εμπορικός Σύλλογος Αθηνών τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Ο 20ός αιώνας μπορεί να έχει συγκεκριμένη χρονολογική έναρξη, αλλά μπορούμε ιστορικά να προσδιορίσουμε πιο εύστοχα την απαρχή του για το ελληνικό κράτος μετά το Σύνταγμα του Βενιζέλου το 1911, το οποίο κατοχύρωνε τις αστικές ελευθερίες και δρομολογούσε μια πολιτική θεσμικής ανανέωσης για την κεντρική και την τοπική διοίκηση. Ήδη, από την αυγή του 20ού αιώνα, οι οικονομικοί δείκτες του κράτους ήταν υψηλοί: η ελληνική εμπορική ναυτιλία άκμαζε, ο αγροτικός κόσμος είχε αρχίσει να δέχεται τις ευνοϊκές επιπτώσεις κάποιων μεταρρυθμίσεων (ιδιαιτέρως δε οι σταφιδοπαραγωγοί, οι οποίοι είχαν χτυπηθεί από την κρίση της δεκαετίας του 1890), ενώ παράλληλα η βιομηχανία είχε αρχίσει να επικεντρώνεται στην παραγωγή προϊόντων για την εγχώρια αγορά. Συνολικά, η οικονομία του ελληνικού κράτους βρισκόταν σε ανοδική πορεία ανοίγοντας μεγάλους ορίζοντες για το ελληνικό εμπόριο.

Με την εκβιομηχάνιση της χώρας η ιδέα της Δημοκρατίας, η ιδέα της ατομικής και συλλογικής ευημερίας αλλάζουν. Στο πλαίσιο του εκδημοκρατισμού της πολιτικής

σκηνής, οι διάφορες κοινωνικές ομάδες πίεσης αρχίζουν να συσπειρώνονται και να ασκούν πιέσεις στις κυβερνήσεις της χώρας τους¹. Ομάδες του αστικού πληθυσμού εξοικειώνονται με νέα καταναλωτικά πρότυπα και υιοθετούν ανάλογες κοινωνικές συμπεριφορές, τις οποίες τα φτωχά αστικά στρώματα βρίσκονται στην κατάσταση να παρατηρούν, αλλά και να υφίστανται. Στο εσωτερικό αυτών των τελευταίων συνωσιάζονται τα στρώματα των δημοσίων υπαλλήλων, των εμποροϋπαλλήλων και των μικρεμπόρων.

Η οικονομική πρόκληση που αντιπροσωπεύει η Αθήνα συνδυάζεται με το κοινωνικό γόητρο και δημιουργεί μια εικόνα πολύ δυνατή απέναντι στα άλλα επαρχιακά κέντρα. Η αγροτική έξοδος θα δώσει νέα όψη στην πρωτεύουσα. Στις αρχές του 20ού αιώνα η μόνη πόλη του ελληνικού κράτους που ξεπερνούσε της 100.000 κατοίκους ήταν η Αθήνα, «η πρωτεύουσα του βασιλείου της Ελλάδος, η εστία των φώτων και σύμπαντος του Ελληνισμού, ... των Υπουργείων ... Αρείου Πάγου, Εφετείου Αθηνών ... Διοικητικής Αστυνομίας Αθηνών - Πειραιώς, Διευθύνσεως Ταχυδρομείων και Τηλεγράφων ... Τηλεφωνικών κέντρον ... Δύο οικονομικών εφορειών ... Τελωνείου ... Κεντρικού ταμείου ... Εθνικής Τραπέζης, Ηπειροθεσσαλικής Τραπέζης, Τραπέζης

Μαρία Χριστίνα Χατζηϊωάννου

Αθήνα
(Ειρηναίος Ασώπιος,
Αττικόν Ημερολόγιον 1889)

«Αι Αθήναι ως πόλις νέα εκ της τέφρας της αναδυομένη, δεν έχει αρχιτεκτονική ενότητα. Πλησίον μαρμαρίνου μεγάρου υπάρχει πενιχρά σειρά μικρών και ετοιμορρόπων οικοδομημάτων και εις την πλατεία Λουδοβίκου το τέμενος των Μουσών γειτονεύει με ένα φερετροποιείον. Αλλαχού το θέαμα είναι μάλλον γραφικόν. Υπαίθρεια μαγειρεία με ταψιά πλήρη σμαρίδων ή αλλάντων εν μέλανι ζωμώ κολυμβώντων, εισίν εκτεθειμένα εν δημοκρατική ισότητι πλησίον γαλλικών κομψοτεχνημάτων. Η λεωφόρος Πατησίων είναι τα Ηλύσια Πεδία των Αθηνών. Περιβλεπτοι οικοδομαί ωραιίζουσι την λεωφόρον ταύτην».²

*Αποψη της οδού Αιόλου μεταπολεμικά,
στο βάθος η Ακρόπολη
(αρχείο Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών)*

**Περίπατος στο κέντρο της Αθήνας του 1910
(Ν. Κ. Λούρος, στο: Αφιέρωμα
στην Αθήνα 1834-1984⁴)**

«Το κτήριο της απέναντι γωνίας Καραγιώργη φρεσκοκτισμένο τότε φιλοξένησε το πρώτο Υπουργείο Συγκοινωνιών. Και από το μαρμάρινο μπαλκόνι του Α' ορόφου έβγαλε ο Ελευθέριος Βενιζέλος τον πρώτο του λόγο με την επιμονή του στην Αναθεωρητική και όχι Συντακτική Συνέλευση. Τον υπόλοιπο χώρο και τη γωνία Ερμού την κατείχε το δεύτερο σε πολυτέλεια "Ξενοδοχείο της Αγγλίας". Στρίβοντας προς τα δεξιά κατεβαίνουμε το δρόμο των γυναικείων μαγαζιών στην οδό Ερμού. Θα παρατάξω μόνο μερικά ονόματα των θρυλικών κατόχων τους επειδή δεν υπάρχουν πια παρά λίγοι απόμαχοι όπως ο Πάλλης, αρχικά και Κοιζιάς. Στην οδό Νίκης το φωτογραφείο της Αυλής "Μπέριγκερ", του Στίνη το κομμωτήριο με καλοχτενισμένη γυναικεία προτομή στη βιτρίνα. Στην άλλη γωνία του Αγγελόπουλου τα υφάσματα και απέναντι του Τσακ οι δερμάτινες τσάντες. Παραπέρα αριστερά του Τσιτσόπουλου, το "Ερμείο" του Τσάτσου, του Οικονόμου τα πολυτελή φορέματα και καπέλα, του Τσαμπούλα το χρυσοχοείο, του Μαγγιάρου και Ρουσόπουλου τα παιχνίδια, του Τσούχλου τα υφικά και τα παιδικά, της Jeanne και της Βαρούχα τα γυναικεία ραφιάδικα, της Ευσταθιάδη τα φτερά, τα καταστήματα Παπαγιάννη και Κανελλόπουλου και πολλά άλλα που απορεί κανείς πώς χωρούσαν στην οδό Ερμού, έως την Καπνικαρέα με από πίσω το πολυσύχναστο κατάστημα ψιλικών του Παπασπυρόπουλου».

**Το βιβλιοπωλείο του Ελευθερουδάκη
(Ηλίας Βενέζης, εφημ. Ακρόπολις, 11/2/1963)**

«Δεν υπήρξεν άνθρωπος, απ' τους πιο μεγάλους ως τους έοχατους, της πολιτικής, της επιστήμης, των γραμμάτων, που να μην πέρασε κάποτε απ' αυτό το μαγαζί και να μην το αγάπησε. Απ' το 1906, που το άνοιξε ο Κώστας Ελευθερουδάκης με τον Βαυαρό συνέταιρο του Μπαρτ, ως τώρα που κατεδαφίζεται ... Και σαν ξεκινούσαν να φύγουν πάντα θα στέκονταν έξω και στις θαυμάσιες βιτρίνες με τα βιβλία της λογοτεχνίας και της ιστορίας της τέχνης, που σε καλούσαν να γυρίσης πίσω και να ξαναμπής στο μαγαζί απ' όπου μόλις είχες βγει»⁶.

Κωνσταντινουπόλεως και άλλων ιδιωτικών, Ιεράς Συνόδου, Νομάρχου, Γενικής Διοικήσεως Στρατού ... τέσσερα Γυμνάσια, εξ Ελληνικά σχολεία. Πολλά Εκπαιδευτικά Καταστήματα και ευεργετικά, οίον Πτωχοκομείον, Δημοτικόν Νοσοκομείον και ο Ευαγγελισμός, Αρεταίειος κλινική, Σύλλογος απασών των συντεχνιών. Πανεπιστήμιον Εθνικόν, Ακαδημία, Εθνική Βιβλιοθήκη, Μουσεία»³.

Η πόλη παρουσίαζε οικονομικές δραστηριότητες χωροταξικά κατανεμημένες: στο παραγωγικό κέντρο κυριαρχούσε το μικρό μεταποιητικό εργαστήριο, τα εμπορικά καταστήματα ήταν συγκεντρωμένα στις οδούς Ερμού, Σταδίου και Αθηνάς, ο τομέας ρουχισμού, που απορρόφησε και ένα μεγάλο μέρος της γυναικείας εργασίας, εντοπιζόταν στην περιοχή από την πλατεία Συντάγματος έως την οδό Αγίου Μάρκου, τα χρυσοχοεία ήταν στην οδό Βουλής, ενώ μεταξύ Ομόνοιας και Συντάγματος βρίσκονταν τα αρτοποιεία και

τα ζαχαροπλαστεία. Η κύρια ζώνη κατοικίας εντοπιζόταν στον άξονα Νεάπολη - Μεταξουργείο και σιγά-σιγά στη διάρκεια του 20ού αιώνα οι αστοί της Αθήνας εξαπλώνονταν προς την οδό Πατησίων. Τα πιο εύπορα κοινωνικά στρώματα προτιμούσαν την περιοχή γύρω από τα ανάκτορα, αλλά και τη βορειότερη περιοχή της λεωφόρου Κηφισίας.

Τα μεγάλα εμπορικά κέντρα του ελληνικού κράτους ήταν από το 19ο αιώνα η Σύρος, η Πάτρα, ο Πειραιάς και αργότερα ο Βόλος και η Θεσσαλονίκη. Με τα πρώτα χρόνια όμως του 20ού αιώνα, ο τόπος που αδιαμφισβήτητα και για προφανείς δημογραφικούς λόγους θα καταλάβει τα ηνία του λιανικού εμπορίου είναι η Αθήνα. Τα εμπορικά καταστήματα της πόλης, ακολουθώντας ανάλογα παραδείγματα άλλων χωρών, θα φέρουν στην ελληνική κοινωνία τα νέα κοινωνικά πρότυπα που συνδέονται με την κατανάλωση, την άνεση, την καλοζωία, την πολυτέλεια. Στον 20ό αιώνα ο εμπορικός κα-

Ευρετήριο

- A**βδελά Ε. 200, 204
Αβδελά Μ. 201
Αβδελάς Α. 200
Αβδελάς Ε. Α. 200
Αβέρωφ 46
Αγγελόπουλος Α. 52
Αγγελόπουλοι (αδελφοί) 34
Αγγλία 178, 193
Αγγλικοί Τηλέγραφοι Ήσπερν 107
Αγίας Ειρήνης (πλατεία) 185
Αγίου Μάρκου (οδός) 18, 142, 145, 175, 200, 201, 202, 203
Αγορανομία 68, 69
Αγρίνιο 186, 192
Αγροτική Τράπεζα 91
Αδριανού (οδός) 142
Αηδονόπουλος Α. Δ. 177
Αηδονόπουλος Ι. Α. 178
Αηδονόπουλος Ι. Δ. 177
Αθανασιάδης Τ.
Αθήνα 9, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 63, 64, 65, 66, 81, 101, 102, 105, 107, 112, 122, 123, 125, 126, 127, 139, 142, 143, 145, 147, 175, 176, 177, 178, 180, 182, 184, 187, 189, 191, 192, 193, 200, 201, 202, 204, 212, 213, 216, 217
Αθηναΐδος (οδός) 142, 145
Αθηνάς (οδός) 11, 18, 33, 102, 105, 109, 145
Αθηνιωτάκης Ε. Σ. 178
Αίγιο 177, 192
Αίγυπτος 21, 188
Αιόλου (οδός) 33, 122, 142, 145, 177, 185
Ακαδημία Αθηνών 18
Ακαδημίας (οδός) 38
Ακριβός Γ. 26
Ακριβός Ι. 40
Ακριτίδης Ν. 215
Ακροπόλ (θέατρο) 196
Αλβανία 95, 200
Αλεξανδράκης Ε. Δ. 178, 197
Αλεξανδράκης Δ. Ν. 178, 188
Αλεξάνδρου 187
Αλευρά Άννα Σ. 51
Αμβούργο 191
Αμερικανική πρεσβεία
Αμερική 36, 189
Αμερικής (πλατεία) 198
Αμπελόκηποι 192
Αναγνωστόπουλος Δ. 178
Αναστασιάδης Α. 40, 41, 98, 119, 122, 123, 125, 127
Αναστασόπουλος Γ. Ε. 27, 195
Ανδρεόπουλος 200
Ανδρέου (οδός) 142
Άνδρος 192

**Ευρετήριο: κύριων ονομάτων, ιδρυμάτων, οργανισμών, επιχειρήσεων και γεωγραφικών τόπων (εκτός από τους Πίνακες και το Χρονολόγιο)*

Άννινοι (αδελφοί) 183
Αντάντ (Entente) 42, 61, 127, 128
Αντιπροσωπεία Guy Laroche 191
Ανώνυμη Εμπορική και Βιομηχανική
Εταιρεία Ενδυμάτων Βάρδας 179
Ανώνυμος Βιομηχανική και Τεχνική
Εταιρεία Φαρμάκων και Ετοιμών
Ενδυμάτων Α. Ζάμπας 179
Ανώνυμος Εμπορική Εταιρεία Κ. Βάρδας
και Δ. Αναγνωστόπουλος 178
Ανώνυμος Εταιρεία Α. Πάλλης 181, 182
Ανωτάτη Αγορανομική Επιτροπή 208
Ανωτάτη Διεύθυνση Μεταφορών 42
Ανώτατο Οικονομικό Συμβούλιο (ΑΟΣ)
89, 125
Αποθήκες Διαμετακομίσεως Πειραιώς 101
Αργεντινή 95
Άρειος Πάγος 17
Αρεταίειος Κλινική 18
Αρκαδία 147
Αρσάκειο Μέγαρο 178
Αρσάκης 46
Αστεριάδης 186
Αστυνομία Πόλεων 68, 102, 105, 106, 192
Άσυλο Αλητών 48
Ασφαλιστική Εταιρεία Ανατολή 121
Αττικοβοιωτίας (νομός) 39
Αυστρία 95
Αχαρνών (οδός) 192

Βαλαωρίτης Ι. 47

Βαλκάνια 92, 128, 216
Βαλλιάνοι (αδελφοί) 46
Βαρβαγιάννης Α. 25
Βαρβάκης 46
Βαρβαρέσος Κ. 13
Βαρβιτσιώτης Ι. 209
Βάρδας Δ. 179

Βάρδας Κ. 178
Βαρκούτας Σ. 131
Βασιλόπουλος Δ. 13, 176
Βενιζέλος Ε. 17, 26, 38, 39, 40, 41, 42, 51,
75, 122, 123, 125, 128, 129, 130, 143,
197, 201
Βερναρδάκης Δ. 24
Βιβλιοπωλείο Ελευθερουδάκη 180
Βιέννη 193
Βίλμπερ Καρλ 179
Βιομηχανία Κεραμεικού 100
Βιομηχανία Λιπασμάτων 100
Βιομηχανικός Κλάδος Πάλλης ΑΒΕΕ 182
Βιομηχανικός Σύνδεσμος 34
Βόλος 18, 34, 147, 186, 200, 201, 204
Βουγιουκλάκη Αλίκη 189
Βουλγαρία 46
Βουλής (οδός) 18, 181, 188
Βραζιλία 203
Βρετανία 95
Βρυξέλλες 195
Βύσσης (οδός) 145

Γαλλία 87, 95, 96, 177

Γαρέζος 105
Γενική Διοίκηση Στρατού 18
Γενική Ένωση Ιδιοκτητών 106
Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών και
Βιοτεχνών Ελλάδος 213, 214
Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας
(ΓΣΕΕ) 63, 89, 118, 119, 125, 196, 216
Γερμανία 95, 96, 190, 191
Γεωργακάκη 189
Γεωργιάδης Ε. 119
Γεώργιος Α΄ (βασιλιάς) 9
Γεωργίτσι (Λακωνίας) 185
Γιάννενα 192, 200
Γιουγκοσλαβία 95

Γλυφάδα 182
Γνωμοδοτική Επιτροπή Αισχροκέρδειας
68, 69
Γοναιάς 117
Γορτυνία 147
Γουδί 38, 39, 51, 122
Γρηγορόπουλος 189
Γρυιάρης Ι. 40

Δαηλάτος 195

Δάρμος Α. 52
Δεδούση (οικογένεια) 177
Δημαρχία Αθηνών 26
Δημοπρατηρίου (πλατεία) 142
Δήμος Αθηναίων 217
Δημόσια Μέση Τεχνική Σχολή
Ωρολογοποιίας 178
Δημόσιο Ταμείο 87
Δημοτικό Νοσοκομείο (Αθηνών) 18
Διαμαντίοπουλος 188
Διεθνής Εμπορική και Βιομηχανική
Έκθεσις Θεσσαλονίκης 108
Διευθύνουσα Επιτροπή της Αστικής
Οργανώσεως 125
Διεύθυνση Ταχυδρομείων και Τηλεγράφων 17
Διοικητική Αστυνομία Αθηνών-Πειραιώς 17
Δοξιάδης Α. 50
Δραγούμης Σ. 40
Δρακάτος Α. 183, 193, 216
Δρακάτος Β. 182
Δρακάτος Παναγής 182, 183, 193
Δρακάτος Παύλος 183
Δροσόπουλος Ι. 51
Δρυς Γ. 197
Δωρίδα 177

Εθνική Βιβλιοθήκη 18

Εθνική Πανελλαδική Οργάνωση Νεολαίας
(ΕΠΟΝ) 187
Εθνική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας 196,
208
Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού
Εμπορίου (ΕΣΕΕ) 216, 217
Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (ΕΤΕ) 17, 51,
52, 74, 75, 79, 202
Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΑΜ)
204
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο
Αθηνών 47, 51
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ) 51
Εθνικό Συμβούλιο Ιδιωτικής
Πρωτοβουλίας 215
Εισαγωγικός Σύλλογος Παιρών 80
Εκτελεστική Επιτροπή Συντονιστικού
Συμβουλίου Εμπορικών Συλλόγων
Ελλάδος 208
Ελβετική Ομοσπονδία Ωρολογοποιίας 178
Ελευθερουδάκης Γ. Κ. 179, 180
Ελευθερουδάκης Κ. 179
Ελλάδα 10, 12, 13, 17, 20, 37, 42, 44, 45,
61, 62, 65, 74, 88, 89, 90, 92, 95, 96, 112,
117, 123, 125, 126, 127, 139, 143, 147,
187, 188, 190, 192, 193, 200, 207, 210
Ελληνική Ηλεκτρική Εταιρεία (ΕΗΕ) 106,
107
Ελληνική Υφαντουργία 202
Εμπειδοκλή (οδός) 142
Εμπορική Σχολή Εμποροϋπαλλήλων
Αθηνών 38, 201
Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο
Αθηνών (ΕΒΕΑ) 21, 25, 26, 31, 35, 38,
66, 67, 68, 69, 71, 76, 78, 80, 82, 83, 84,
93, 96, 97, 98, 99, 100, 106, 112, 109,
115, 116, 120, 121, 125, 192, 196, 208,
214, 217
Εμπορικό Επιμελητήριο Πειραιά 39, 80,

83, 106
Εμπορικό και Επαγγελματικό
Επιμελητήριο Αθηνών 213
Εμπορικός Σύλλογος Βόλου 86
Εμπορικός Σύλλογος Ερμούπολης 33
Εμπορικός Σύλλογος Ηρακλείου 86
Εμπορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης 86,
209
Εμπορικός Σύλλογος Λάρισας 86
Εμπορικός Σύλλογος «Ο Ερμής» 25
Εμπορικός Σύλλογος Πατρών 209
Εμπορικός Σύλλογος Πειραιώς 209
Εμπορικός Σύλλογος Χανίων 86
Ένωση Ελληνικών Σωματείων 39
Ένωση Εμπορικών Συλλόγων Ελλάδας
212, 215
Ένωση Κτηματιών 111
Επιτροπή Δασμολογίου και Συμβάσεων
121
Επιτροπή επί του Ενοικιοστασίου 111
Επιτροπή προς Καταπολέμησιν της
Ακριβείας του Βίου 70
Επιτροπή Φορολογικής Διαιτησίας 85
Επιχείρηση Κ. Καλυβιώτης & Σία Ο.Ε.
181
Επιχείρηση Mothercare 184
Εργατικό Κέντρο Αθήνας 114, 115
Ερμύνη (Αργολίδος) 184
Ερμού (οδός) 11, 18, 33, 34, 104, 109, 122,
142, 145, 175, 178, 180, 181, 182, 184,
187, 188, 189, 192, 201
Ερμούπολη 23, 24
Ερυθρός Σταυρός 48
Έσλιν Κ. 32, 40
Εταιρεία αυτοκινήτων Kissel & Co. 35
Εταιρεία Αχιλλέας 182
Εταιρεία Βόμβυξ 189
Εταιρεία Καριώτης & Σία 185
Εταιρεία Α. Πάλλη 181

Εταιρεία Πάλλης και Κοτζιάς 181
Εταιρεία Παπαγιάννη 184
Εταιρεία Κ. Παπαμιχαήλ και Σ. Γκάτσος
Ο.Ε. 184
Εταιρεία Σγούρδα 185
Εταιρεία Τηλεγράφων Marconi 107
Εταιρεία Τοώνη-Σγούρδα 185
Ευαγγελισμός (νοσοκομείο) 18
Ευαγγελιστρίας (οδός) 27, 122, 145
Εύβοια 202
Ευρωπαϊκή Ένωση 195, 211
Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ)
143, 207, 210, 211, 212, 215, 216
Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Διεθνούς
Εμπορίου 196
Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Λιανικού
Εμπορίου 195, 215
Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Χονδρικού και
Διεθνούς Εμπορίου 195
Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 215
Ευρώπη 12, 41, 62, 87, 89, 203, 207,
(Ανατολική) 216
Ευταξίας Α. 79
Εφετείο Αθηνών 17
Εφραίμογλου 190

Zαμάνος Δ. 108
Ζαρούλιας 129
Ζαχαρίας Ζ. 26, 40
Ζαχαρίου Α. 50
Ζερβουδάκης Γ. 40
Ζωσιμάς 46

Hλεία 47
Ηλεκτρικός Σταθμός Αγ. Γεωργίου
(Κερατσίνι) 107
Ηλιόπουλος Π. 195, 208, 214

Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (ΗΠΑ)
12, 36, 90
Ηπειροθεσσαλική Τράπεζα 17
Ήπειρος 47
Ηράκλειο (Κρήτης) 184, 192

Θεραπευτήριο Σωτηρία 52

Θεοδωρίδης Α. 40
Θεσσαλία 180, 186
Θεσσαλονίκη 18, 45, 184, 186, 192
Θησείο 44
Θράκη 42, (Δυτική) 125

Ιδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ)
189

Ιερά Σύνοδος 18
Ιορδανόπουλος Μ. 47
Ιταλία 47, 128
Ιωνία (Μ. Ασία) 42

Καβάλα 186

Καλαμάτα 192
Καλαμιώτου (οδός) 142
Καλλιτσουνάκης Δ. 66
Καλυβιώτης Α. 186
Καλυβιώτης Κ. 180, 190, 191
Κανελλόπουλος Ι. 91, 96
Καπνικαρέας (οδός) 142, 145
Καπνικαρέας (πλατεία) 145, 189
Καπαδοκία 21
Καραγεώργη Σερβίας(οδός) 180
Καραγιάννη 189
Καραμανλής Κ. 208, 209
Καράμπελας-Σγούρδας Δ. 185
Καργαδούρης 188
Καρέζη Τζένη 189, 191

Καρέλλας Π. 217
Καρπενήσι 34
Καρυοφύλλης Π. 178
Κασδόνης Ι. 26, 40
Καταστήματα Δραγώνα 184
Καταστήματα Καλυβιώτη Κ. Σ. 186
Καταστήματα Πάλλη Α.Ε. 182
Καταστήματα Παπαγιάννη 184
Κατελούζος Γ. 26, 40
Κατερίνη 186
Κατσικόπουλος 188
Κεδίκογλου Β. 196, 214, 215
Κεντρική Επιτροπή Εράνων υπέρ των
Προσφύγων 49
Κέντρο Παραγωγικότητας 194
Κέρκυρα 128
Κεφαλλονιά 147, 182, 193
Κεντρικό Ταμείο Αθηνών 17
Κηφισιά 108, 184, 192
Κηφισίας (λεωφόρος) 18, 185
Κινηματογράφος Αττικόν 196, 214
Κλινική Παπαδημητρίου 186
Κοδριγκτώνος (οδός) 192
Κοινωνία των Εθνών 21
Κολοκοτρώνη (οδός) 142, 177, 190, 201
Κολοκοτρώνη (πλατεία) 193, 194, 196, 214
Κολωνάκι 184, 189, 191, 192
Κομίτσας Θ. 187, 188, 189
Κόμμα Φιλελευθέρων 39, 40, 61, 62, 76,
122, 124, 127, 128
Κονδύλης 61
Κόρινθος 24
Κορομηλάς Α. 40
Κορτέση 189
Κοιζιάς Γ. 125, 181
Κοιζιάς Κ. 112, 122, 125
Κοτοπούλη Μ. 27
Κούβαλος 187
Κούζης Α. 51

Κρήτη 125
Κυβέλη 27
Κυβέλης (θέατρο) 27
Κυβερνητικό Συμβούλιο (ΚΥ.ΣΥΜ.) 213
Κυπάρισσος Σ. 37
Κύπρος 192
Κυριακίδης Α. 27
Κυριακίδου (οίκημα) 122
Κωνσταντακόπουλος 188
Κωνσταντινίδου Ι. 189
Κωνσταντίνος (βασιλιάς) 41, 73, 125
Κωνσταντινούπολη 42, 86, 146, 147, 182,
193

Λαϊκό Κόμμα 62

Λακωνία 185
Λαμπαδάριος Δ. 51
Λάρισα 122, 186, 187, 201, 202
Λεκός Π. 31
Λεονάρδος Α. 101
Λιβαδειά 34
Λιμενική Επιτροπή Πειραιώς 103
Λοβέρδος Δ. 40

Μαγγιώρος 188

Μαδούρος 190
Μακεδονία 40, 47, (Ανατολική) 48, 186
Μακκάς Γ. 50
Μανέας Κ. 13, 41, 49, 51, 69, 84, 98, 122,
123, 127, 128
Μαρκεζίνης 197
Μαρούσι 182, 192
Μασσαλία 88
Μαυρομμάτης Φ. 103
Μεγάλη του Γένους Σχολή
(Κωνσταντινούπολη) 122
Μελάς Π. 47

Μεντζελόπουλος 188
Μέντης 189
Μερκούρη (οικογένεια) 184
Μεταξάς 20, 61, 92, 95, 116, 125, 128, 131
Μεταξοβιομηχανία Αφροδίτη 100
Μεταξουργείο 18
Μετοχικό Ταμείο Εμποροϋπαλλήλων 37
Μητροπόλεως (οδός) 27, 122, 142
Μητσοτάκης Κ. 216
Μικρά Ασία (Δυτική) 21, 42, 48, 126, 127,
146, 147
Μονή Ασωμάτων - Πετράκη 50
Μόσχος Γ. 27
Μουρτζόπουλος 188
Μπάγκας 46
Μπαρτ Γουίλιαμ 179
Μπενάκη Ε. (οδός) 202
Μπενάκης Ε. 40
Μπεναρόγια Α. 112
Μπλαμούτσος Α. 211
Μπούκουρας Κ. 40
Μπουτίκ Μαριπάλ 190
Μωραιΐτινης Τ. 27

Νέα Ιωνία 192

Νεάπολη 18
Νέγρης Φ. 40
Νίκης (οδός) 180, 188
Νικίου (οδός) 145
Νικολούδη (στοά) 178
Νομική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών
122, 123
Νοσοκομείο των Παίδων «Η Αγία Σοφία»
50, 51, 52
Ντέκα (οδός) 142, 145
Νυχτερινό Επαγγελματικό Λύκειο
Εμποροϋπαλλήλων 38

Ξενοδοχείο Athene Palace 183, 194
Ξενοδοχείο Σεσίλ 108

Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
της ΕΟΚ 211

Οικονομική και Νομοματική Ένωση
(ΟΝΕ) 207, 216, 217

Οικονόμου Π. 26, 40, 122

Οίκος Σακκής 201

Ομήρου (οδός) 121

Όμιλος επιχειρήσεων Παπαγιάννη

Ομονοίας (ιπλαιεία) 18, 204

Ομοσπονδία Εμπορικών Συλλόγων
Πρωτεύουσας 120, 121

Ομοσπονδία Ιδιωτικών Υπαλλήλων 115,
207

Ομοσπονδία των Ευρωπαϊκών Ενώσεων
Χονδρικού και Διεθνούς Εμπορίου 215

Οργανισμός Απασχολήσεως
Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) 217

Ουγγαρία 95

Πάγκαλος Θ. 61, 79, 81, 87, 123, 128,
129

Παγκράτι 192

Πάλιουρας (Εύβοια) 202

Πάλλης Α. 125, 181

Πάλλης Ι. 181

Πάλλης Ν. 182, 208

Πανάγιος Τάφος 47

Παναγιωτόπουλος Γ. 210

Πανδρόσου (οδός) 200, 203, 204

Πανελλήνια Επαγγελματική Ένωση 31

Πανελλήνιος Αγορά 182, 183, 193, 194,
196

Πανελλήνιος Ομοσπονδία Βιοτεχνών

Αργυροχρυσόχων, Κοσμηματοπωλών
και Ωρολογοποιών (ΠΟΒΑΚΩ) 178

Πανεμπορική Ένωση 118, 119, 120, 127

Πανεπιστήμιο Εθνικό 18

Πανεπιστήμιο Μάντσεστερ 193

Πανεπιστημίου (οδός) 180

Παιπαγιάννη (αδελφοί) 188, 190

Παιπαγιάννης Ε. 183

Παιπαγιάννης Κ. 108, 131

Παπαμιχαήλ Κ. Μ. 184

Παπαμιχαήλ Μαίρη 188, 191

Παπανδρέου Α. 212, 214, 215

Παπασιπυρόπουλος 189

Παπασιτράτειος Σχολή 178

Παρίσι 47, 191

Παισιών (οδός) 18, 182, 185

Πάτρα 18, 23, 24, 34, 146, 147

Παιριωτικό Ίδρυμα Περιθάλψεως 49

Παχύ (οικία) 27

Πειραιάς 18, 24, 43, 45, 63, 81, 102, 105,
112, 119, 147, 182, 184, 192, 202

Πειραιώς (οδός) 102

Πελοπόννησος 146, 147

Πενιέλη 202

Περικλέους (οδός) 145

Περιοδικό *Ρωμηός* 177

Περίπτερο Οστρακιάς 50, Ιλαράς 50

Περούα 95

Πεσμαζόγλου Ι. Σ. 47, 52

Πήλιο 186

Πλάκα 189

Πλασιήρας 61, 117

Πλατώνης Ι. 52, 195, 196, 208, 210

Πλούτωνος (οδός) 142, 145

ΠΟΕΚΟ 214

Πόντος 21, 122

Πουλόπουλος Α. 26, 40

Πράσας 202

Πρωτοπαπαδάκης Π. 74, 81

Πτωχοκομείο (Αθηνών) 18
Πύργος Αθηνών 180

Pαγκαβής Κ. 40
Ρακτιβάν Γ. 40, 119
Ραφτόπουλος 193, 194
Ραυτόπουλοι (αδελφοί) 183
Ριζάρειος Σχολή 139
Ριζάρη (σιοτά) 188
Ριζάρης 46
Ρόμβης (οδός) 142
Ρώμη 125
Ρωμυλία (Ανατολική) 46
Ρωσία 125

Σαμαράκης Α. 21
Σγούρδας Γ. Ν. 185
Σεπτεμβρίου Γ' (οδός) 145
Σερβία 35
Σέρρες 186
Σημαντήρας Ι. 40
Σιδηρόδρομοι Πειραιώς-Αθηνών-
Πελοποννήσου (ΣΠΑΠ) 101
Σιμοπούλειο Περίπτερο 51
Σίμος Α. 40
Σινάνης Α. 122, 188
Σκλέπας Ν. 139
Σκοτία 177
Σκουλούδης Σ. 40
Σκουφά (οδός) 191
Σμύρνη 42, 65, 86, 146, 147
Σόμπολης 46
Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδας
(ΣΕΚΕ) 63
Σουηδία 95
Σουρής Γ. 177
Σοφοκλέους (οδός) 142

Σταδίου (οδός) 11, 18, 142, 145, 175, 177,
178, 182, 183, 184, 193, 194, 214
Σταθμός Σιδηροδρόμου Αθηνών-Πειραιώς
44
Σταθμού Λαρίσης (πλατεία) 103
Σταμάτης Γ. 209
Σταματόπουλος Γ. 87, 101, 119, 124, 129
Σταμπάδης Γ. 40, 122
Σταύρος Γ. 74
Σιοτά της Μεγάλης Ανατολής 47
Στρατιωτικός Σύνδεσμος 38, 39, 43
Στρατούλης Γ. 40, 122
Συγγρός Α. 45, 46
Συκούριο (Θεσσαλία) 180
Σύλλογος Εμποροϋπαλλήλων Αθηνών 37,
38, 103, 112, 113, 114, 116, 117
Σύλλογος Τουριστικών Ειδών 195
Σύλλογος Χρυσοκόων - Αργυροκόων -
Ωρολογοπωλών Αθηνών 178
Συμβούλιο Εμπόρων και Βιομηχάνων 118
Συμβούλιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων 93
Συμβούλιο Σιδηροδρόμων Υπουργείου
Συγκοινωνιών 101
Σύνδεσμος Αναπήρων Πολέμου 48
Σύνδεσμος Βιομηχάνων και Βιοτεχνών 68,
106
Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών (ΣΕΒ)
196, 213, 214, 216
Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων και
Βιοτεχνών 24, 121, 125
Σύνδεσμος Συντεχνιών 39
Συνδικάτο Τραπεζών 70, 76, 77, 78
Συνέδριο Πανεμπορικής Ένωσης 84
Συνεταιριστική Ένωση Καπνοπαραγωγών
Ελλάδος (ΣΕΚΕ) 125
Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Ελλάδος
106
Συντάγματος (πλατεία) 18, 27, 33, 121
Συντονιστικό Συμβούλιο Εμπορικών

Συλλόγων Ελλάδος 212, 213, 214, 215
Σύρος 18, 147
Σχολή Τρύφωνος 201
Σωτηριάδης Σ. 101

Ταμείο Εθνικού Στόλου και Εθνικής
Αμύνης 43
Ταμείο Ασφάλισης Εμπόρων (ΤΑΕ) 92,
93, 143, 144, 192, 203
Ταμείο Ασφαλίσεως Εμπόρων, Βιομηχάνων,
Βιοτεχνών, Επαγγελματιών της Ελλάδος
(ΤΑΕΒΒΕΕ) 93
Ταμείο Περιθάλψεως του Συλλόγου
Εμποροϋπαλλήλων Αθηνών 116
Ταμείο Συντάξεως Εμπόρων 92
Ταρούση (γένος) 184
Τελωνείο Αθηνών 103
Τελωνείο Πειραιά 44, 87, 101, 102
Τηλεφωνικό Κέντρο Αθηνών 17
Τοσίτσας 46
Τράπεζα Αθηνών 202
Τράπεζα Κωνσταντινουπόλεως 17, 18
Τράπεζα της Ελλάδος 82, 88, 97, 121
Τριανταφυλλάκος Ν. 9, 123
Τρίκαλα 47
Τρικούπη Χ. (οδός) 38
Τρικούπης Χ. 24
Τριποδάκης Δ. 184
Τρίπολη 146, 192
Τσαντίλης 188, 189
Τσάτσος Κ. 26, 36
Τσεκλένης - Καργαδούρης 188
Τσεχοσλοβακία 95
Τσοπανέλη 189
Τσούχλου 189
Τσώνης Δ. 185
Τύρναβος 187
Τυρός (Αρκαδίας) 185

Υμητός 182
Υπουργείο Γεωργίας, Βιομηχανίας και
Εμπορίου 34
Υπουργείο Δικαιοσύνης 66, 79, 111
Υπουργείο Διοικήσεως της Πρωτεύουσας
20, 125
Υπουργείο Εθνικής Αμύνης 43
Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας 78, 93, 99,
114, 115
Υπουργείο Εμπορίου 197, 208
Υπουργείο Επισιτισμού 42, 66, 69
Υπουργείο Εργασίας 207
Υπουργείο Εσωτερικών 105
Υπουργείο Οικονομικών 42, 74, 81, 83, 84,
87, 88, 99, 103
Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων 38
Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας
και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ) 217
Υπουργείο Περιθάλψεως 49
Υπουργείο Συγκοινωνιών 20, 102, 103,
107
Υπουργείο Υγιεινής 49
Υφυπουργείο Εργασίας 116
Υψηλάντης Ε. 40

Φακόπουλος Θ. 26
Φάληρο 192
Φραγκάκη 189
Φτέρη (Αιγίου) 177

Χαλάνδρι 192
Χαλδουβάκης Π. 41, 123
Χαρίλαος Ε. 50, 51, 69
Χαρτουλάρη Χαρίκλεια Α. 51
Χατζηκώστας 46
Χατζόπουλος 188, 189

Χίος 147
Χρηματιστηρίου (οδός) 142
Χριστοδουλίδης Θ. 211

Bazaar Panhellenique 182

Bon Ton (κατάστημα) 184

Bourdieu. P. 12

Dior 190, 191

Godde Boddin 88

Guy Laroche 191

Lanca 192

Lanvin 191

L' Officiel (περιοδικό) 191

New Look 190

Power & Traction 89, 107

Salon Vert (κατάστημα) 188

Schumpeter J. A. 175

Ulen 89

University of Manchester (Institute of
Science and Technology) 193

Yves Saint Laurent 191

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Όλα τα αποσπάσματα των Πρακτικών του Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών παρατίθενται αυτούσια, χωρίς γλωσσική ή άλλη παρέμβαση.

² Οι προσωπογραφίες των προέδρων και η στήλη των ιδρυτικών μελών του Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών αποτελούν φωτογραφικές αναπαραγωγές από τους πίνακες που βρίσκονται στο κτήριο του Συλλόγου.

³ Η εικονογράφηση της σελίδας 218 προέρχεται από την Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΕ', σ.139

1 9 0 2 • 2 0 0 2

X P O N I A

ISBN 960-87286-1-4

9 789608 728615 >